

ΤΡΙΑΚΟΣΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

ΕΓΓΛΟΠΡΕΠΕΙΣ έρω-
τας ήθελον τελέσαι,
ώς γράφουν αἱ Ἀμερι-
κανικαὶ έφημερίδες, ή
Ἀμερικὴ καὶ ή Ἀγ-
γλία, καὶ ὅλος ὁ φιλο-
λογικὸς κόσμος τῆς
Εὐρώπης πρὸς πανη-
γυρισμὸν τῆς συμπλη-
ρώσεως τριακοσαετηρί-

δος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σαίξπηρ ἀποθανόντος
ὡς γνωστὸν, τὴν 23ην Ἀπριλίου τοῦ 1616, ἃν
δὲν ἐματαιοῦν ταύτας ή ἐπελθούσα Εὐρωπαϊκὴ
σύρραξις. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δὲν θεωρῶ
ἄσκοπον τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐπομένης συντόμου
διατριβῆς.

Ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος ὁ Σαίξπηρ
συγκινεῖ τὴν παγκόσμιον φιλολογίαν πλειότερον
ἴσως παντὸς ἄλλου ποιητοῦ ἀρχαίου ἢ νεωτέρου.
Τὰ εἰς τὴν Σαίξπηρειον φιλολογίαν ἀναγόμενα
συγγράμματα ἀνέρχονται μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν
ἀρτίως δημοσιευθεῖσαν βιβλιογραφίαν ὑπὸ τοῦ
Δόκτωρος Ζάγκχαρδ εἰς 60.000 περίπου τόμους
ἐξ ὧν 22.000 ἐγράφησαν ἐν τῇ Ἀγγλικῇ, οἱ
δὲ λοιποὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσ-
σας. Κατὰ τὸν αὐτὸν βιβλιογράφον αἱ ἐκδόσεις
τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ ὑπολογίζονται εἰς 16000
οἱ δὲ περὶ ταῦτα ἀσχολούμενοι κριτικοί, φιλό-
λογοι καὶ λόγιοι ἐν γένει τῆς τε Εὐρώπης καὶ
Ἀμερικῆς εἰς 20.000.

Σαίξπηραιοὶ σύλλογοι καὶ εταιρεῖαι ἰδρυθεῖσαι
ἀπὸ πολλοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀμε-
ρικῇ ἀσχολοῦνται διαρκῶς περὶ τὴν μελέτην
καὶ ἐρμησίαν τῶν ἔργων του.

Ὁ πρὸς τὸν Σαίξπηρ παγκόσμιος θαυμασμὸς
καταφαίνεται ἐπαρκῶς ἐκ τῶν κρίσεων, ἃς οἱ ἐ-
πιφανέστατοι κριτικοὶ καὶ φιλόλογοι τῶν δύο
κόσμων ἐξήνεγκον περὶ αὐτοῦ. Ἐκ τῶν κρί-
σεων δὲ τούτων, ἃς δημοσιεύει ὁ Ζάγκχαρδ, στα-
χυολογῶ τὰς ἐπομένας:

«Ὁ Σαίξπηρ δὲν ἀνήκει εἰς ὥρισμένον αἰῶνα. Εἴ-
ναι ποιητῆς τῶν αἰώνων»

Ben Jehnson.

«Δὲν ἔχεις ἀνάγκην μνημεῖον, φίλτατον τέκνον τῆς
δόξης, μεγάλε τῆς φήμης κληρονόμε, διότι ἐν τῷ
θαυμασμῷ ἡμῶν καὶ τῇ καταπλήξει ἡγεῖρες μνημεῖον
αἰῶνιον».

Milton

«Ὁ Σαίξπηρ εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλοφρεστάτας
διανοίας ἃς εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος. Τὸ λεχθὲν περὶ τοῦ
Ὁμήρου δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ περὶ Σαίξπηρ.
Ὅτι οὐδένα εἶχε νὰ μιμηθῇ, ὧν αὐτὸς οὗτος ἀμί-
μητος».

John Demis

«Τὸ πνεῦμα τοῦ Σαίξπηρ εἶναι ὁρίζων, πέραν τοῦ
οποίου δὲν φθάνει τὸ βλέμμα».

Emerson

«Μόνος ὁ Σαίξπηρ μετὰ τοῦ Ὁμήρου ἀνῆλθον εἰς
τὴν κορυφὴν τοῦ Παρνασσοῦ».

Φέλτων

«Ὁμηρος καὶ Σαίξπηρ, μεγαλοφύται τοῦ αὐτοῦ
μεγέθους, ἀλλὰ διαφόρου φύσεως».

Pantion

«Ὁ θέλων νὰ γνωρίσῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπί-
νης μεγαλοφύται πρέπει νὰ ἀναγνώσῃ τὸν Σαίξπηρ
ὁ δὲ θέλων νὰ μάθῃ τὸ ἀσήμενον τῆς ἀνθρωπίνης
μαθήσεως, ἃς ἀναγνώσῃ τοὺς σχολιαστὰς αὐτοῦ».

William Hageitt

«Ὁ Σαίξπηρ ἴσταται ὑπεράνω πάντων ὅσοι ἀπεικό-
νισαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀξιο-
θαύμαστος κατὰ πάσας τὰς φάσεις τῆς τέχνης του,
ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐν τούτῳ: Ὅτι ἐνῷ ἐδημιούργησε
χαракτήρας ὑπερόχους καὶ καταπλήσσοντας, πλείονας
ἢ πάντας ὁμοῦ οἱ ἄλλοι ποιηταί, οὐδεμίαν σχεδὸν
γελοιογραφίαν ἀφῆκε».

Μακώλεϋ

«Τὸ θέατρον τοῦ Σαίξπηρ εἶναι τὸ κάτοπτρον τῆς
φύσεως».

Λέσιγγ.

«Δὲν ἐνθυμούμαι ἂν βιβλίον τι, ἀνθρώπος ἢ παρι-
στατικὸν τοῦ βίου μου παρήγαγον ποτὲ ἐν ἐμοὶ ἐντύ-
πωσιν τοιαύτην, ὣαν τὰ δράματα τοῦ Σαίξπηρ.

Φαίνεται ἔργον διανοίας θεσπεσίας ἥτις προσήγ-
γισε τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα διὰ τοῦ τεχνιότητου τρό-
που διδάξῃ αὐτοὺς νὰ γνωρίζωσιν ἀλλήλους. Δὲν ὑ-
πάρχει ἐπεισόδιον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, μὴ παρα-
τηρηθὲν καὶ ἀναπτυχθὲν παρ' αὐτοῦ.

Γκαϊτε

«Ὁ Σαίξπηρ εἶναι μὲν γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ ὁ μᾶλλον παγκόσμιος τῶν ποιητῶν. Σκηνὴ τῶν ἔργων του εἶναι ἡ γῆ ὁλόκληρος καὶ ἡ αἰωνιότης τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναστρέφονται οἱ ἥρωές του».

Ἄινε

«Ὁ Σαίξπηρ δὲν ἔχει ἀνώτερον· δύο μόνον ὁμοίους αὐτῷ, τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Αἰσχύλον».

Οὐγγώ.

«Οὐδαμῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων ἀπαντᾷ οὕτω ποικίλη μεγαλοφυΐα.

Μεξιέρο.

«Οὐδεὶς μετὰ τὸν Θεὸν ἐδημιούργησε πλείονα τοῦ Σαίξπηρ».

Α. Δουμᾶ:

«Εἶναι πηγὴ ἀείρων σοφίας καὶ ποιήσεως, ἐξ ἧς ἠντλήσαν πάντες οἱ μετ' αὐτὸν ποιηταί».

Βράνδης.

«Ὁ Σαίξπηρ εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς γῆς· ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἱστάμενος ἀναπνέει τὸν ὑγιεινότερον καὶ καθαρώτερον ἀέρα τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.

Φλωμπέρ.

Πολλὰς σελίδας ἤθελον πληρώσει ἂν παρετιθέμην ἐνταῦθα τὰς κρίσεις πάσας, ὥς δημοσιεύει ὁ Ζάγκχαρντ.

✠

«Ἀκμάσας μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας καὶ πυρίτιδος, ἐπιδὼν τοὺς μανιῶδεις πολιτικούς καὶ θεοσκευτικούς πολέμους τῆς Ἀγγλίας, γράφει ὁ ἡμέτερος σοφὸς Λιθαδάς, ὢν δὲ φύσει ἀνὴρ πρακτικώτατος εἰκονογραφεῖ τὸν κλύδωνα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καλᾶζων τὴν κακίαν, ἀμείβων τὴν ἀρετὴν καὶ πανταχοῦ μεγαλύων τὸν τὰ ἀνθρώπινα πάντα διέποντα ὄγκυλον τῆς Θείας Προνοίας. Αἰσθημα βαθύτατον καὶ ἀκράδαντον ἀπεκάλυψε τῷ Σαίξπηρ τὴν ὑπερτάτην τοῦ βίου ἡθικὴν, ἧς ἄνευ τὰ πάντα ἐλέγχονται ἀμφιβολία καὶ σκότος ζοφερώτατον. Μετ' ὠφελείας δὲ πλείστης θὰ ἀναγινώσκηται καὶ μελετᾶται μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος, καθ' ὅτι εἰς τοιαύτας ἐξαισίας ἀποκαλύψει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀνευρίσκουσιν οἱ βουλόμενοι νέας ἀείποτε ἀληθείας καὶ νέας καλλονάς, καὶ σωτηριώδη ἀκούονται παραγγέλματα».

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παγκοσμίου ποιήσεως ὁ Σαίξπηρ ἀποτελεῖ μοναδικὸν ἴσως φαινόμενον. Συνενὼν ὑψίστην ποιητικὴν ἔμπνευσιν, φαντασίαν, ἔκτακτον δημιουργικὴν δύναμιν καὶ ὀξύτατον παρατηρητικὸν μετὰ πρακτικωτάτου νοῦ καὶ βαθείας πείρας τοῦ κόσμου, ἐξεκόνισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ ζωηροτάτων, δι' ἀνεξαλείπτων χρωμάτων, ἐν τῇ αἰωνίᾳ, τῇ ἀναλλοιώτῳ αὐτῆς μορφῇ. Ἐντεῦθεν ἡ αἰωνία νεότης, ἡ ἀθανασία τῶν ἔργων του.

Ἦτο φύσει σοφός, γράφει ὁ Δραῦδεν, δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν διόπτρων τῆς παιδείας διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ μέγα βιβλίον τῆς φύσεως. Οἱ χα-

ρακτήρες αὐτοῦ οἰανόποτε γλῶσσαν λαλήσωσι, ἀναγνώριζονται αὐθαρεῖ ὡς ἀθάνατοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἀνθρωπότητος, ἧτις συνῶει καὶ συννοῖ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Θὰ θεωρηθῇ ἴσως ἀναχρονισμὸς ἡ δημοσίευσις Σαίξπηρειων ἔργων, σήμερον ὅτε τὸ ὑπὸ διανοητικῆς κοπώσεως ἡ μᾶλλον καταπτώσεως νοσοῦν κοινὸν ἐντρονᾶ κατὰ προτίμησιν εἰς ἔργα ἐλαφρὰ καὶ ἐπιπόλαια, οὐχὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀνυψώνοντα, ἀλλὰ τὰς αἰσθήσεις γαργαλίζοντα καὶ ἐκκαίοντα. Ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐπικρατοῦν πνεῦμα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς κατ' ἀκούουσίαν τοῦτου περὶ τὸ κλασικὸν ὁράμα καὶ τὴν φιλολογίαν ὀλιγορίας, τὰ γιγάντεια ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ἐπιπλέουσι πάντοτε διδασκόμενα ἐν τοῖς ἐπιστημοτάτοις θεάτροις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας, χειροκροτοῦνται καὶ θαυμάζονται. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ παρίστανται σφεδρὸν κατ' ἔτος καὶ ὅτε πρό τινων ἐτῶν ἐδιδάχθη ἐν θεάτρῳ τῆς Ὁράγγης ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ» ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Γαλλικῆς κωμωδίας, ὁ θυμασμός, ὃν ἡ μεγαλοπρεπὴς τραγωδία διήγειρε ἦτο τοιοῦτος, ὥστε εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων κριτικῶν τοῦ Παρισινοῦ τύπου ἔγραψε τὰ ἑξῆς. «Ἀληθῆ ἐκπλήξιν καὶ θαυμασμὸν ἐνεποίησεν ἡ γηθενὴ παράστασις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ θύελλαν χειροκροτημάτων προῦκάλεσεν ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Καίσαρος θαυμασίου ἐκείνου λόγου τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις εἶναι ἴσως ἡ μεγίστη φυσιογνωμία τοῦ παγκοσμίου θεάτρου: Ἀγαπῶ λέγει ὁ Γάλλος κριτικὸς, τοὺς ὠραίους λόφους τῆς πατρίδος μου ἀλλὰ θὰ ἤμην ἀνόητος ἂν διανοοῦμαι νὰ παραβάλω τούτους πρὸς τὰ Ἰμαλάια». Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ταχέως καὶ παρ' ἡμῶν ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ πρὸς τὰ κλασικὰ ἔργα ἐπιστροφή, καὶ ὅτι τὰ αἰώνια δημιουργήματα τοῦ Σαίξπηρ καὶ τὰ ἀθάνατα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἔργα θὰ κυριαρχήσωσι καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν γραμμάτων.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΜΙΡΑΛΗΣ

ΣΤΙΧΟΙ

Χρόνια τώρα κυνηγῶ ἓνα ὄνειρο
Ἐνα μαγικὸ χροσόνειρο· τὸ φθάνω
Καὶ μόλις τ' ἀγγίξω, κάποιος ἔρχεται
Μοῦ τὸ χτυπάει τὸ χέρι... Καὶ τὸ χάνω...

✠

Χρόνια τώρα σὲ μιὰ κρυσταλλόβρουση
Ποῦ ἡ χρυσοστολιά διαμάντι φαίνεται
Μόλις στὸ νερὸ τῆς οὐχὺς τὸ τρεχούμενο
Κάποιος ἄνεμος φυσᾷ. Καὶ ξεραίνεται.

✠

Μοναχὰ σὰν γέροντ' στήν ἐρημο
Ποῦ ἀγκάθια δλόφθα ἀνεβαίνουνε
Κάποια νύχια μπαίνουνε σ' τὸ χῶμα τους
Τὰ ἀνασκαλεύουν. Καὶ πληθαίνουν...

ΤΙΜΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ